Lozan'dan Sonra Dış Politika

Lozan neler kazandırdı?

- Dünya, yeni Türk devletini **siyasi ve ekonomik yönden bağımsız** bir devlet olarak tanıdı. Misakımillî'nin hedeflerinin büyük kısmı gerçekleşti, sınırların çoğu netleşti.
- **Sevr'in** dayattığı ağır şartlar ortadan kalktı; Türk milleti kendi kaynaklarını kendi ihtiyacı doğrultusunda kullanabilir oldu.
- Ülkedeki bütün azınlıklar **Türk vatandaşı** kabul edildi; dini, mezhebi ve dili ne olursa olsun herkes kanun karşısında eşit oldu. Böylece birlik duygusu güçlendi ve Avrupa devletlerinin azınlıkları bahane edip iç işlerimize karışma yolu kapandı.

BUNU UNUTMA

Atatürk: "Lozan Barışı, geneli bakımından bizi hoşnut ediyor. ... Çözümlenmemiş meseleler için **dostça çözüm** biçimleri bulunacağını ümit ediyoruz."

Lozan'da çözülemeyen ya da ertelenen konular	İlgili devlet
Musul Sorunu ve Irak sınırı (ikili görüşmelere bırakıldı)	İngiltere
Nüfus mübadelesinin uygulanması	Yunanistan
Osmanlı borçlarının ödenme biçimi	Fransa başta olmak üzere alacaklı devletler
Yabancı okulların Türk kanunlarına uyması	Başta Fransa
Boğazlar'ın uluslararası komisyona bırakılması	Lozan'a imza atan devletler
Hatay (1921 Ankara Antlaşması'ndaki statüsü korundu)	Fransa

Atatürk ve Venizelos, Ankara 1930 (temsilî)

1923-1930 dönemi

Lozan'dan kalan sorunların çözüldüğü dönemdir: yabancı okullar, Irak sınırı ve Musul, nüfus mübadelesi, Osmanlı borçları. İtilaf kuvvetleri de Lozan'dan sonra İstanbul'u boşalttı; Türk birlikleri **6 Ekim 1923'te** şehre girdi.

1930-1938 dönemi

Dış politikanın **Almanya ve İtalya'nın saldırgan ve yayılmacı** politikası karşısında şekillendiği dönemdir. Türkiye bölgesel ve uluslararası barış kuruluşlarına katıldı, güvenliğini sağlamlaştırdı: Milletler Cemiyeti, Balkan Antantı, Montrö, Sadabat Paktı.

A+ LGS'DE ÇIKABİLİR

1923-1938 dış politikasının **esası**, Lozan'da çözülemeyen sorunları **barışçı yollarla ve millî çıkarlara uygun** biçimde çözmektir.

Dönemin diğer hedefleri

Lozan'daki esasları uygulamak, **büyük devletlerle ilişkileri normalleştirmek**, komşularla **dostluk** kurmak, uluslararası gelişmeleri yakından izleyip içte ve dışta **istikrarı** sağlamak. Dünyada ise I. Dünya Savaşı'ndan sonra ağır antlaşmalar barışı getirmemişti: İngiltere ve Fransa sömürgeciliği sürdürüyor, umduğunu bulamayan **İtalya ve Almanya** yayılmacı politika izliyordu; yeni bloklaşmalar doğdu.

Kavram kutusu: Mübadele: Karşılıklı yer değiştirme. **Etabli:** Yerleşik, sürekli oturan. **Manda:** Bir ülkenin yönetiminin büyük bir devletin denetimine bırakılması. **Antant:** Anlaşma, ittifak. **Pakt:** Devletlerin güvenlik için yaptığı antlaşma. **Nota:** Bir devletin başka bir devlete gönderdiği resmî yazılı bildirim.

Yabancı Okullar ve Dış Borçlar

Yabancı okullar neden sorundu?

XIX. yüzyıldan itibaren yabancı devletler **kapitülasyonlarla**, azınlıklar ise **Tanzimat ve Islahat fermanlarıyla** tanınan haklardan yararlanarak Anadolu'da pek çok okul açtı. Yeterince denetlenemeyen bu okullar **misyonerlik** yaptı, Osmanlı'yı parçalamaya yönelik **ayrılıkçı** faaliyetlerde bulundu; bazıları Ermeni ve Rum çetelerine destek verdi. Millî Mücadele yıllarında da başına buyruk davrandılar; **Merzifon Amerikan Koleji 1921'de** kapatıldı.

DİKKAT!

Yabancı okullar sorunu **en çok Fransa** ile yaşandı. Fransız okulları kurallara uymak istemedi, Fransa Avrupa devletlerinden yardım istedi.

Tarih	Yabancı okullar için atılan adım
Lozan (1923)	Türk heyeti konuyu gündeme getirdi. **Lozan'ın 40. maddesiyle** ve **kapitülasyonların kaldırılmasıyla** yabancı okulların ayrıcalıklı durumu sona erdi; okullar Türk kanun ve yönetmeliklerine uymak zorunda kaldı, denetimleri **Türkiye'ye** bırakıldı.
3 Mart 1924	**Tevhid-i Tedrisat Kanunu** ile yerli ve yabancı bütün okullar **Millî Eğitim Bakanlığına** bağlandı.
1925 genelgesi	Okullar **Türk müfettişlerce** denetlenecek; yabancı müdürün yanında bir **Türk müdür yardımcısı** bulunacak; Türkçe, Türk tarihi ve coğrafyası (yurt bilgisi) **Türk öğretmenlerce Türkçe** okutulacak; mabet dışındaki dinî semboller kaldırılacak; dinî ders ve törenlere yalnız aynı dinden öğrenciler girecek.
7 Kasım 1935 yönergesi	Bunlara **sosyoloji** dersi de eklendi; okulların resmî tatilleri Türk okullarıyla aynı olacak; yeni şube ya da sınıf açılamayacak, sınıf sayısı artırılamayacak.

Sonuç: Atatürk, yabancı okulları **ülkenin iç meselesi** saydı ve Fransa'nın iç işlerimize karışmasına fırsat vermedi. Kurallara uyan okullar eğitime devam etti, **uymayanlar kapatıldı**. Sorun **tam bağımsızlıktan taviz verilmeden** çözüldü; yabancıların eğitim yoluyla iç işlerimize karışmasının ve bölücü faaliyetlerin önüne geçildi.

BUNU UNUTMA

Düyûn-ı Umûmiye (1881) Osmanlı'nın ekonomik bağımsızlığını zedelemişti. Lozan'da **kaldırıldı**; TBMM'nin heyete verdiği 14 maddelik talimatnamenin 10. maddesi bu konudaydı.

Tarih	Dış borçlar sorunu
Lozan (1923)	Osmanlı borçları, Osmanlı'dan ayrılan devletler arasında **paylaştırıldı**; ödeme biçimi sonraya kaldı.
1925	Paris'teki konferansta borçlar, bu ülkelerden toplanan vergi gelirine göre paylaştırıldı. Türkiye 1912 öncesi borçların **%62'sini**, sonrasının **%77'sini** üstlendi. En çok alacağı olan **Fransa** için ayrı komisyon kuruldu.
13 Haziran 1928	Paris'teki antlaşmayla borçlar taksitlendirildi; Türk lirası ya da Fransız frangıyla ödenecekti.
1929	Dünya Ekonomik Bunalımı yüzünden Türkiye ödemeleri **ertelemek** istedi; Fransa karşı çıktı.
22 Nisan 1933	**Paris Borç İtilafnamesi:** Borcun bir kısmı indirildi, ödeme şartları hafifletildi.
25 Mayıs 1954	Son taksit ödendi; bir asrı bulan Osmanlı borçları **tamamen bitti**.

Neden-sonuç: Osmanlı'nın XIX. yüzyılın ortasından itibaren borçlanması → borçların ödenememesi → Düyûn-ı Umûmiye ile **ekonomik bağımsızlığın zedelenmesi** → Lozan'da idarenin kaldırılması ve borçların paylaştırılması → borcun barışçı antlaşmalarla ödenmesi; **tam bağımsızlıktan taviz verilmedi**.

Musul Sorunu

Dicle kıyısında Musul (temsilî)

Musul neden önemliydi?

- **Türk nüfusun yoğun** olduğu bir bölgeydi ve **Misakımillî** sınırları içindeydi.
- **Zengin petrol yatakları** yüzünden XIX. yüzyıldan beri Batılı devletlerin ilgisini çekiyordu.
- İsmet (İnönü) Bey'e göre Musul Türkiye için bir **vatan** meselesi, İngilizler için ise bir **petrol** meselesiydi.

Tarih	Musul Sorunu'nun gelişimi
11 Kasım 1918	İngiltere, Mondros'tan sonra Türk birliklerinin kontrolündeki Musul'u **ateşkese aykırı olarak** işgal etti. Sevr'de Musul İngiliz mandasındaki Irak'a bırakılmıştı.
Lozan (1923)	Türk heyeti Musul'u istedi, gerekirse **halk oylaması** (referandum) önerdi. İngiltere kabul etmedi. Sorunun **ikili görüşmelerle** çözülmesine, çözülemezse **Milletler Cemiyetine** gidilmesine karar verildi.
19 Mayıs 1924	İstanbul'da Türk-İngiliz görüşmeleri başladı; iki taraf da Musul'un kendisinin olduğunu söyleyince sonuç çıkmadı. İngiltere konuyu **Milletler Cemiyetine** götürdü. Türkiye güneydoğuya **askerî yığınak** yaptı.
1925	İngiltere'nin kışkırtmasıyla **Şeyh Sait İsyanı** çıktı; iç sorunlarla uğraşan Türkiye Musul'la gereği gibi ilgilenemedi. İngiliz güdümündeki Milletler Cemiyeti **Musul'un Irak'a, Hakkâri'nin Türkiye'ye** bırakılmasına karar verdi. TBMM kararı reddetti; savaş ihtimali konuşuldu.
5 Haziran 1926	Türkiye ile İngiltere (ve İngiliz mandasındaki Irak) arasında **Ankara Antlaşması** imzalandı.

Ankara Antlaşması (5 Haziran 1926) maddeleri

- **Musul ve Kerkük**, İngiliz mandasındaki **Irak'a** bırakılacak; **Hakkâri** Türkiye'de kalacak.
- Irak, Musul petrolünden aldığı payın **%10'unu 25 yıl** süreyle Türkiye'ye verecek.
- Türkiye isterse bu haktan **500 bin İngiliz sterlini** karşılığında vazgeçebilecek.
- **Türkiye-Irak sınırı** belirlendi.

A+ LGS'DE ÇIKABİLİR

Ankara Antlaşması ile **Misakımillî'den çok önemli bir taviz** verildi. Bu, **iç sorunların dış politikayı** etkilediğini gösterir.

	Türkiye'nin tezi	İngiltere'nin tezi
Musul nedir?	Bir **vatan** meselesi	Bir **petrol** meselesi
Dayanağı	Misakımillî sınırı içinde, Türk nüfus yoğun	Bölgede Türk olmayanların çoğunlukta olduğu iddiası
Önerdiği yol	Halk oylaması (referandum)	Referandumu reddetti, sorunu MC'ye götürdü

Sonuçları

Musul Türklerinin günümüze kadar süren sorunları ortaya çıktı. Milletler Cemiyetinin **taraflı** tutumu Türkiye'nin cemiyete **mesafeli** durmasına ve üyeliğinin **gecikmesine** yol açtı.

Neden kabul edildi?

Türkiye iç isyanlarla uğraşıyordu, yeni bir savaşı göze almadı. Antlaşmayı imzalaması sorunları **barışçı yollarla** çözmek istediğinin ve **gerçekçi** davrandığının kanıtıdır.

Nüfus Mübadelesi

Sorun nasıl doğdu?

Osmanlı'nın iskân politikasıyla Anadolu'dan Balkanlara yerleştirilen Türkler, Balkanların kaybıyla **azınlık** durumuna düştü; Balkan devletleri topraklarına ve mallarına el koyup onları göçe zorladı, kalanlara baskı yaptı. Lozan görüşmeleri sırasında **30 Ocak 1923'te** "Türk ve Rum Nüfus Mübadelesine Dair Sözleşme" imzalandı: Türkiye'deki **Rumlarla** Yunanistan'daki **Müslüman Türkler** karşılıklı yer değiştirecekti.

BUNU UNUTMA

Mübadele dışı tutulanlar: 30 Ekim 1918'den önce İstanbul'a yerleşmiş **Rumlar** ile **Batı Trakya Türkleri**.

Limana ulaşan mübadil aileler (temsilî)

Anlaşmazlık

Yunanistan sözleşmeye uymadı. İstanbul'da **daha fazla Rum** bırakmak için İstanbul'a geçici gelmiş Rumların da yerleşik sayılmasını, Batı Trakya Türklerinin ise mübadeleye katılmasını istedi. Sorun **Milletler Cemiyetine** götürüldü ama çözülemedi. Yunanistan Batı Trakya Türklerinin mallarına el koyup buraya Türkiye'den gelen Rumları yerleştirdi; Türkiye de İstanbul Rumlarının mallarına el koydu. İki ülke arasında **yeniden savaş** ihtimali doğdu.

A+ LGS'DE ÇIKABİLİR

Yunanistan'ın el koymasına Türkiye'nin aynı biçimde karşılık vermesi **mütekabiliyet** ilkesinin örneğidir.

Ankara Antlaşması (10 Haziran 1930)

İtalya'nın Akdeniz'deki yayılmacılığı iki ülkeyi birbirine yaklaştırdı. **Atatürk ve Yunan Başbakanı Venizelos'un** çabalarıyla Ankara'da imzalanan antlaşmayla: Yerleşme tarihi ve doğum yeri ne olursa olsun **İstanbul Rumları ve Batı Trakya Türkleri yerleşik (etabli)** sayıldı. Türkiye'ye gelen Türklerin Yunanistan'da kalan mallarının mülkiyeti Yunanistan'a, Yunanistan'a giden Rumların Türkiye'de kalan mallarının mülkiyeti Türkiye'ye verildi. Geri kalan Rum ve Türk nüfus karşılıklı yer değiştirdi.

Türk-Yunan dostluğu

Sorunun barışçı çözümü ilişkileri geliştirdi: 1930'da **Türk-Yunan dostluk antlaşması** imzalandı, Venizelos Türkiye'yi ziyaret etti. Bu yumuşama **Balkan Antantı'nın** kurulmasında etkili oldu. Yunanistan barışçı politikası nedeniyle Atatürk'ü **Nobel Barış Ödülü'ne** aday gösterdi.

Sonrası

Türk-Yunan ilişkileri **1954'e kadar** sürecek bir iyi ilişkiler dönemine girdi. 1950'lerde ortaya çıkan **Kıbrıs sorunu** ilişkileri yeniden bozdu. Dün savaşılan bir devletle dostluk kurulması, Atatürk'ün **gerçekçi ve barışçı** dış politikasını gösterir.

Notlarım

Milletler Cemiyeti ve Balkanlar

Milletler Cemiyeti nedir?

I. Dünya Savaşı'ndan sonra **Wilson İlkeleri** doğrultusunda, Paris Barış Konferansı'nda kararlaştırıldı ve **10 Ocak 1920'de İsviçre'de** kuruldu. Amacı devletlerarası sorunları **barışçı yollarla** çözmek, barışı kalıcı kılmak, uluslararası hukuku geçerli kılmak ve iş birliğini geliştirmekti. Ancak dünya barışını sağlayamadı.

DİKKAT!

Atatürk, cemiyete **başvurmayacağını**, ancak **davet edilirse** katılacağını söyledi. Bu tavır Türkiye'nin **saygınlığını** ortaya koydu.

Neden mesafeliydik?

- Cemiyet, **İngiltere'nin etkisinde** kalıp Musul'da taraflı davranmıştı.
- Sovyetler Birliği, Türkiye'nin üyeliğiyle Batı'ya yöneleceğini düşünüp bunu istemiyordu.
- Cemiyet başta Sovyetleri ve savaşta yenilen devletleri **dışarıda** tutmuştu.

Nasıl üye olduk?

Türkiye'nin barışçı politikaları dikkat çekti: 1928'de **silahsızlanma komisyonlarında** görev aldı; 1928'de İtalya, 1930'da Fransa ve Yunanistan ile dostluk antlaşmaları imzaladı. **İspanya'nın teklifi**, **Yunanistan'ın desteği** ve Genel Kurul'un **daveti** üzerine Türkiye **18 Temmuz 1932'de** üye oldu.

Üyeliğin önemi: Türkiye Avrupa siyasetinde etkin rol oynamak, haklarını uluslararası alanda savunmak ve **dünya barışına katkı** sağlamak için cemiyete girdi. Sovyet Rusya da 1934'te üye oldu.

Balkan Antantı (9 Şubat 1934)

Konu	Balkan Antantı
Nedeni	Almanya'da 1933'te **Hitler** iktidara geldi, hızla silahlandı; İtalya'da **Mussolini** Balkanlar ve Doğu Akdeniz'de yayılmacı politika izledi. Balkanların güvenliği tehlikeye girdi.
Hazırlık	1923'te Arnavutluk, 1925'te Bulgaristan ve Yugoslavya, 1930'da Yunanistan ile dostluk antlaşmaları yapıldı. Balkan birliği fikri ilk kez 1929'da Uluslararası Barış Kongresi'nde dile getirildi; **5 Ekim 1930'da** Atina'da Balkan Konferansı toplandı.
Üyeler	**Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya, Romanya** (dışişleri bakanları Atina'da imzaladı)
Maddeleri	Üyeler sınırlarını **karşılıklı olarak garanti** etti. Birbirine danışmadan herhangi bir Balkan devletiyle siyasi antlaşma imzalanmayacak, ekonomik çıkarlar karşılıklı korunacaktı.
Katılmayanlar	**Arnavutluk** İtalya'nın baskısından çekindiği için; **Bulgaristan** yayılmacı emelleri ve Romanya ile sorunları yüzünden katılmadı.
Sonuç	Türkiye **batı sınırını** güvenceye aldı. II. Dünya Savaşı başlayınca antant **dağıldı**.

A+ LGS'DE ÇIKABİLİR

Bu kuruluşlara üye olması Türkiye'nin **barışçı bir siyaset** izlediğinin kanıtıdır.

Atatürk'ün gözünden

"Balkan Antlaşması, Balkan devletlerinin birbirlerinin varlıklarına özel saygı beslenilmesini göz önünde tutan mutlu bir belgedir. Bunun, sınırların korunmasında, gerçek bir değeri olduğu besbellidir."

1930'larda barışı tehdit edenler: Japonya Uzak Doğu'da, **İtalya** Akdeniz ve Balkanlarda, **Almanya** Doğu Avrupa'da yayılmacı politika izledi; üçü silahlanıp birbirine yakınlaştı. Türkiye bir yandan **askerî tedbirler** aldı, öte yandan barış için **ittifak arayışına** girdi.

Kazanım: Atatürk Dönemi Türk dış politikasında yaşanan gelişmeleri analiz eder.

Montrö Boğazlar Sözleşmesi

Boğazlar neden yeniden görüşüldü?

Lozan'da gemilerin geçişiyle ilgili hükümler Misakımillî'ye uygundu ama Boğazlar'ın yönetimi **başkanı Türk olan uluslararası bir komisyona** bırakılmış, İstanbul Boğazı'nın iki yakasında **15'er km'lik** alan, Çanakkale Boğazı çevresinde de ayrıca belirlenen bölgeler askerden arındırılmıştı. Bu, Türkiye'nin egemenliğini kısıtlıyor, güvenliğini tehlikeye sokuyordu. Bölgenin güvenliği Milletler Cemiyetinin garantisindeydi; ama 1930'larda İtalya **Habeşistan'ı** işgal etti, Almanya **Ren Bölgesi'ni** silahlandırdı, Japonya **Mançurya'yı** işgal etti, cemiyet sessiz kaldı. Türkiye **11 Nisan 1936'da** Lozan'a taraf devletlere nota verdi.

BUNU UNUTMA

İngiltere ve Sovyet Rusya'nın desteğiyle devletler **22 Haziran 1936'da** İsviçre'nin **Montrö** kentinde toplandı.

Montrö'de konferans günleri (temsilî)

Montrö Boğazlar Sözleşmesi (20 Temmuz 1936)

- **Boğazlar Komisyonu kaldırıldı**, bütün yetkileri Türkiye'ye geçti.
- Askersiz bölge kaldırıldı; Türkiye Boğazlar'da **asker bulundurabilecek**.
- **Ticaret gemileri** serbestçe geçebilecek; **savaş gemilerinin** geçişi sınırlandırıldı ve kurallara bağlandı.
- Türkiye savaşa girerse ya da savaş tehlikesi görürse Boğazları **kapatabilecek**.

Taraflar: Türkiye, İngiltere, Fransa, Sovyet Rusya, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya, Bulgaristan, Japonya ve Avustralya. (İtalya konferansa katılmadı.) **Sonuç:** Bir **siyasi zafer** sayıldı. Boğazlar üzerinde Türk egemenliği kesinleşti; sorun **Misakımillî'ye uygun** ve **barışçı, hukuki yollarla** çözüldü. Türkiye Karadeniz'den Akdeniz'e uzanan geniş bir alanda siyasi ve askerî güç kazandı.

Konu	Lozan (1923)	Montrö (1936)
Yönetim	Başkanı Türk olan **uluslararası komisyon**	**Türkiye**
Askerî durum	Boğazların iki yakasında **askersiz bölge**	Türkiye **asker bulundurabilir**
Güvence	Milletler Cemiyeti	Türkiye'nin kendisi
Ticaret gemileri	Serbest geçiş	Serbest geçiş
Savaş gemileri	Belli sınırlarla geçiş	Geçiş sınırlandırıldı, kurallara bağlandı
Savaş zamanı	-	Türkiye Boğazları **kapatabilir**

A+ LGS'DE ÇIKABİLİR

Montrö, sorunların **hukuki ve barışçı** yollarla çözüldüğünü gösterir; Lozan'daki eksik **savaşmadan** tamamlandı.

Bir benzetme

Evinin bahçe kapısının anahtarı bir komşular komitesinde dursa ve sen bahçene bekçi bile koyamasan, ev senin olsa da tam sahibi sayılmazsın. Montrö ile anahtar Türkiye'ye geçti, bahçe kapısına bekçi konabildi; Boğazlar'ın **gerçek sahibi** Türkiye oldu.

Sadabat Paktı ve Güvenlik

Konu	Sadabat Paktı (8 Temmuz 1937)
Nedeni	İtalya'nın 1935'te **Habeşistan'ı** işgal etmesi Doğu Akdeniz'de İtalyan tehdidini ortaya çıkardı; İtalya Asya'da da bazı hedeflere yöneldi. Bu durum Orta Doğu ülkelerini güvenlik ve iş birliğine yöneltti.
Üyeler	**Türkiye, İran, Irak, Afganistan** (Tahran'daki Sadabat Sarayı'nda imzalandı)
Maddeleri	Üyeler birbirlerinin **iç işlerine karışmayacak**, **ortak sınırlara** ve birbirlerinin toprak bütünlüğüne, egemenliğine saygı gösterecek.
Sonuç	Türkiye **doğu sınırını** güvenceye aldı; Orta Doğu'da barışa katkı sağladı. Pakt II. Dünya Savaşı'nda askıya alındı; 1979'da Afganistan'daki yönetim değişikliği ve **1980'de başlayan İran-Irak Savaşı** ile geçerliliğini yitirdi.

ÖNEMLİ

Balkan Antantı ile batı, **Montrö** ile Boğazlar, **Sadabat** ile doğu güvenceye alındı. Türkiye Balkanlarda ve Orta Doğu'da **barış unsuru** oldu.

Karıştırma!

Balkan Antantı (1934): batı, üyeleri Yunanistan, Yugoslavya, Romanya. **Sadabat Paktı (1937):** doğu, üyeleri İran, Irak, Afganistan. İkisinin de ortak amacı **İtalya ve Almanya'nın yayılmacılığına** karşı sınırları korumaktır.

Türkiye'nin güvenlik kuşağı

Bölge	Önlem	Yıl	Kime karşı ya da ne için?
Dünya	Milletler Cemiyetine üyelik	1932	Dünya barışına katkı, haklarını uluslararası alanda savunma
Batı	Balkan Antantı	1934	İtalya ve Almanya'nın Balkanlardaki yayılmacılığı
Boğazlar	Montrö Boğazlar Sözleşmesi	1936	Savaş tehlikesine karşı Boğazların güvenliği
Doğu	Sadabat Paktı	1937	İtalya'nın Orta Doğu'ya yönelik tehdidi
Güney	Hatay'ın katılması	1939	Misakımillî'ye uygun barışçı bir kazanım (Konu 3)

Neden-sonuç zinciri

Almanya ve İtalya'nın silahlanıp yayılmacı politika izlemesi → Milletler Cemiyetinin saldırılar karşısında sessiz kalması → Türkiye'nin kendi güvenliğini bölgesel ittifaklarla sağlaması → batıda Balkan Antantı, Boğazlarda Montrö, doğuda Sadabat → Türkiye'nin bölgede **barış ve denge unsuru** olması

BUNU UNUTMA

Atatürk bu ittifakları kurarken **saldırı** değil **savunma** amacı güttü; hiçbir ülkenin toprağında gözü yoktu.

Notlarım

Kazanım: Atatürk Dönemi Türk dış politikasında yaşanan gelişmeleri analiz eder.

Büyük Tablo

Antlaşma / sorun	Tarih	Taraflar	Sonuç
Nüfus Mübadelesi Sözleşmesi	30 Ocak 1923	Türkiye, Yunanistan	Türkiye'deki Rumlarla Yunanistan'daki Türkler yer değiştirecek; İstanbul Rumları ve Batı Trakya Türkleri hariç.
İstanbul'un boşaltılması	6 Ekim 1923	Türkiye, İtilaf Devletleri	İtilaf kuvvetleri çekildi, Türk ordusu İstanbul'a girdi.
Yabancı okullar	1923-1935	Türkiye, başta Fransa	Okullar Türk kanunlarına ve Millî Eğitim Bakanlığına bağlandı; uymayanlar kapatıldı.
Ankara Antlaşması	5 Haziran 1926	Türkiye, İngiltere, Irak	Musul ve Kerkük Irak'a; petrolün %10'u 25 yıl Türkiye'ye; Hakkâri Türkiye'de; Irak sınırı çizildi.
Paris Antlaşması	13 Haziran 1928	Türkiye, alacaklı devletler	Osmanlı borçları taksitlendirildi.
Ankara Antlaşması (mübadele)	10 Haziran 1930	Türkiye, Yunanistan	İstanbul Rumları ve Batı Trakya Türkleri yerleşik sayıldı; mal sorunu çözüldü.
Milletler Cemiyeti	18 Temmuz 1932	Türkiye üye oldu	Davetle girildi; dünya barışına katkı.
Paris Borç İtilafnamesi	22 Nisan 1933	Türkiye, Fransa	Borç indirildi, şartlar hafifledi; son taksit 1954.
Balkan Antantı	9 Şubat 1934	Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya, Romanya	Sınırlar karşılıklı garanti; batı güvende. II. Dünya Savaşı'nda dağıldı.
Montrö Boğazlar Sözleşmesi	20 Temmuz 1936	Türkiye, İngiltere, Fransa, SSCB, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya, Bulgaristan, Japonya, Avustralya	Komisyon kalktı, Boğazlar'da tam Türk egemenliği; asker bulundurma hakkı.
Sadabat Paktı	8 Temmuz 1937	Türkiye, İran, Irak, Afganistan	İç işlere karışmama, sınırlara saygı; doğu güvende. 1980'de geçersiz.

Sorun	Ülke	Hangi ilkeyle çözüldü?
Yabancı okullar	Fransa	Tam bağımsızlık, millî menfaatleri esas alma
Nüfus mübadelesi	Yunanistan	Barışçılık, mütekabiliyet, millî menfaatleri esas alma, uluslararası eşitlik, hukuka uygunluk
Dış borçlar	Fransa	Tam bağımsızlık, barışçılık, gerçekçilik
Musul	İngiltere	Barışçılık, gerçekçilik
Boğazlar (Montrö)	Lozan'a taraf devletler	Tam bağımsızlık, barışçılık, hukuka uygunluk
Hatay (Konu 3)	Fransa	Tam bağımsızlık, barışçılık, gerçekçilik ve akılcılık, millî menfaat

Kronoloji: 1926 Ankara Antlaşması (Musul) → **1930** Türk-Yunan antlaşması → **1932** Milletler Cemiyeti → **1934** Balkan Antantı → **1936** Montrö → **1937** Sadabat → **1939** Hatay'ın katılması

BUNU UNUTMA

Dostluk antlaşmaları: 1923 Arnavutluk; 1925 Bulgaristan, Yugoslavya, Sovyetler; 1928 İtalya; 1930 Fransa, Yunanistan.

Haritada Balkan Antantı ve Sadabat Paktı

Haritayı okuyalım

- **Balkan Antantı** (9 Şubat 1934): Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya, Romanya.
- **Sadabat Paktı** (8 Temmuz 1937): Türkiye, İran, Irak, Afganistan.
- İki pakt Türkiye'nin **batısında** ve **doğusunda** bir güvenlik kuşağı oluşturdu.

A+ LGS'DE ÇIKABİLİR

Paktlar **"Yurtta sulh, cihanda sulh"** anlayışına uygun, barışçı dış politikanın örnekleridir.

	Balkan Antantı	Sadabat Paktı
İmza	9 Şubat 1934, Atina	8 Temmuz 1937, Tahran (Sadabat Sarayı)
Sonu	II. Dünya Savaşı başlayınca dağıldı	1980'de İran-Irak Savaşı ile geçersiz kaldı

Tekrar edelim

Gelişme	Tarih	Sonucu
Nüfus mübadelesi	1923	Türkiye ile Yunanistan arasında karşılıklı nüfus değişimi yapıldı.
Musul sorunu	5 Haziran 1926	Ankara Antlaşması ile Musul Irak'a bırakıldı.
Milletler Cemiyetine giriş	18 Temmuz 1932	Türkiye barışçı dış politikasıyla uluslararası iş birliğine katıldı.
Montrö Boğazlar Sözleşmesi	20 Temmuz 1936	Boğazlarda Türk egemenliği tam olarak sağlandı.
Hatay'ın katılması	30 Haziran 1939	Hatay barışçı yollarla Türkiye'ye katıldı.

Dış politikanın ilkelerini hatırla

Tam bağımsızlık · "Yurtta sulh, cihanda sulh" · Gerçekçilik · Millî güce dayanma · Karşılıklılık (mütekabiliyet) · Milletlerarası iş birliği · Barışçı yollarla sorun çözme

Kazanım: Atatürk Dönemi Türk dış politikasında yaşanan gelişmeleri analiz eder.

Kendimi Deniyorum

A. Doğru mu, yanlış mı?

Cümle doğruysa "D", yanlışsa "Y" yazınız.

☐ 1. Musul Sorunu, 1926 Ankara Antlaşması ile sonuçlanmıştır.
☐ 2. Balkan Antantı ile doğu sınırı güvence altına alınmıştır.
☐ 3. Türkiye Milletler Cemiyetine 1932'de üye olmuştur.
☐ 4. Montrö ile Boğazlar Komisyonu kaldırılmıştır.
☐ 5. Yabancı okullar sorunu en çok İngiltere ile yaşanmıştır.

B. Eşleştirelim

Kavramın harfini ilgili açıklamanın başındaki kutuya yazınız.

A) Montrö	☐	Petrol yüzünden İngiltere'yle yaşanan sorun
B) Sadabat Paktı	☐	Boğazlarda tam egemenlik sağlayan sözleşme
C) Balkan Antantı	☐	Türk ve Rum nüfusun yer değiştirmesi
D) Mübadele	☐	Doğu sınırını güvenceye alan pakt
E) Musul	☐	Batı sınırını güvenceye alan ittifak

C. Boşlukları dolduralım

Kelimeler: **1954** **Arnavutluk** **Fransa** **İspanya**

1. Dış borçlarda en çok alacaklı devlet ..... idi.
2. Türkiye Milletler Cemiyetine ..... teklifiyle girdi.
3. ..... İtalya'dan çekindiği için Balkan Antantı'na katılmadı.
4. Osmanlı borçlarının son taksiti ..... yılında ödendi.

D. Bilgimi yazıyorum

1. Lozan'da çözülemeyen iki sorunu yazınız.

2. 1926 Ankara Antlaşması'nın iki maddesini yazınız.

3. Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin Türkiye'ye iki kazancını yazınız.

4. Balkan Antantı ile Sadabat Paktı'nın ortak amacı nedir?

Bu konunun şarkısını Onur Akmeşe YouTube kanalından dinlemeyi unutmayın!